

CONTRIBUȚII PRIVIND STUDIAREA STRUCTURII PROPRIETĂȚII AGRARĂ ȘI A REGIMULUI DE MUNCĂ ÎN AGRICULTURA JUDEȚULUI IALOMIȚA ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Constantin TUDOR

Eliberarea țăranilor din starea de dependență feudală, prin actul emancipării și improprietăririi de la 1864, n-a asigurat și o participare largă a maselor țărănești la posesia pământului. Cu toate că, prin vânzările succesive de terenuri din moșile statului (1878—1879, 1889, 1892, 1895, 1905), țăranii au reușit să-și consolideze micile lor gospodării, în ajunul primului război mondial, moșierimea continua să dețină o pondere considerabil de ridicată în structura proprietății funciare. Astfel, în anul 1913, agricultura României era dominată de 5 000 de moșieri (0,6% din totalul proprietarilor de de pământ) care stăpîneau 4 milioane ha teren agricol¹. Tot în anul 1913, în județul Ialomița existau 103 mari proprietari care aveau moșii de peste 500 ha și care posedau o suprafață ce totaliza 156.438 ha, în timp ce 44.176 familii de țărani cu pământ între 2—25 ha, stăpîneau în comun o suprafață de 247.684 ha². Un simplu calcul ne permite să constatăm, că, în medie, unul din cei 103 mari proprietari stăpîneau o suprafață de 1518 ha, iar un țăran din cei 44.176, avea, în medie, un teren în suprafață de 5,4 ha.

Odată cu aplicarea decretului de expropriere din anul 1918 se produc importante modificări și în structura proprietății agricole. La începutul anului 1919, din cele 241.862 ha cultivate în județ, marii proprietari (între 100—500 ha) au cultivat 59.831 ha, micii agricultori (1—25 ha) au cultivat 95.520 ha, iar obștile sătești au cultivat în devălmășie 86.512 ha. Se observă că și în condițiile grele generate de perioada ocupației străine

$\frac{1}{4}$ din totalul suprafețelor cultivate aparțineau tot marilor proprietari cu moșii între 100—500 ha³.

Moșierimea va căuta febril o ieșire din situația care se profila (exproprierea), pentru a salva proprietățile și dominația de clasă. Dar, datorită avîntului revoluționar al maselor țărănești, guvernele vremii, printr-un șir de măsuri legislative, începînd cu decretul regal de expropriere din 1918 și culminînd cu reforma agrară din 1921, au fost obligate să înfăptuiască una din cele mai mari reforme în structura proprietății agrare, în raporturile sociale la sate.

Expropriările succesive efectuate între anii 1919—1923, au afectat în județul Ialomița suprafața de 259.000 hectare. Pe cea mai mare parte din această suprafață sînt improprietărite 41.120 familii țărănești. Peste 95% din loturile acordate sînt în suprafață de 5 ha. Suprafața expropriată este mărită cu încă 23.000 ha izlazuri pe lîngă circa 10.000 ha, vîndute administrațiilor comunale imediat după 1907⁴.

La nivelul întregii țări, după reforma agrară de la 1921, aproape 80% din suprafața solului cultivabil a devenit proprietate mică și parcelară, fiind stăpînită de un număr de circa 3 milioane de săteni⁵.

Revenind la situația județului Ialomița, în *Monografia economică a Județului*, găsim referiri importante la evoluția structurii proprietății funciare după aplicarea reformei agrare. Analizînd situația existentă la acea dată (1938), autorul lucrării se vedea nevoit să recunoască faptul că „...loturile primite la împroprietărire s-au fărâmițat prin moșteniri, înzestrări, și vânzări, astfel încît astăzi numai circa 30% din loturile împroprietărite se mai păstrează întregi”⁶.

Mult mai înainte, cu 10 ani în urmă (1928), Camera Agricolă întocmise un tablou care să cuprindă moștile cu o întindere de teren arabil mai mare de 50 ha. Fuseseră recenzate, cu acest prilej, un număr de 185 moșii, din care 12 aveau între 500—1000 ha iar 7 posedau peste 1000 ha. Dintre cele mai mari amintim pe cele ale lui N. N. Seculeanu de la Mărculești (2000 ha), Ion Cămărășescu de la Dilga (1849 ha) ș.a.⁷

În același an, din totalul suprafeței arabile de 464.129 ha, marii proprietari (cu peste 50 ha) cultivaseră 114.592 ha (deci $\frac{1}{4}$), micii agricultori cultivaseră 347.437 ha, iar restul de 2.100 ha fuseseră exploatate de obștile satești⁸. Observăm că din totalul suprafeței arabile, 25% aparținea marilor proprietari și la acest procent trebuie să mai adăugăm suprafețele ocupate de pășunile naturale, vii, livezi, lăcoviști și păduri. Deci intenția înfăptuitorilor reformei agrare de a da o puternică lovitură marilor proprietăți a avut efect numai în parte.

Fenomenul de rotunjire a marilor proprietăți va continua și mai mult după anul 1929, odată cu aplicarea „legii Mihalache”, votată la 20 august 1929, care a lărgit posibilitățile de înstrăinare a pămîntului, înlesnind diferențierea socială a țărănimii⁹.

Ca urmare a acestei stări de lucru, în anul 1938, structura proprietății agrare din județul Ialomița se prezenta după cum urmează:¹⁰.

- 236 proprietăți posedau peste 100 ha, totalizînd o suprafață de 97.308 ha.
- 127 proprietăți posedau între 50—100 ha, totalizînd o suprafață de 9.978 ha.
- 313 proprietăți posedau între 25—50 ha, totalizînd o suprafață de 10.642 ha.
- 75.124 proprietăți posedau între 1—25 ha, totalizînd o suprafață de 375.627 ha.

Iată deci că marii proprietari (peste 100 ha), care reprezentau, numai 0,3% din numărul gospodăriilor, posedau aproape 20% din suprafața arabilă a județului, în timp ce micii proprietari (1—25 ha) reprezentau 99% din numărul gospodăriilor și stăpîneau numai 76% din suprafața arabilă a județului.

Concluzia firească care se impune este aceea că, dacă într-adevăr în urma înfăptuirii reformei agrare sporește numărul gospodăriilor ce posedau între 1—25 ha, în schimb asistăm și la consolidarea mării proprietăți, mai ales după intrarea în vigoare a legilor de încurajare a agriculturii din anul 1937, care permiteau comasarea moștilor în vederea formării unor mari latifundii (vezi cazul moșiei Cămărășescu cu 2.500 ha în anul 1938).

Se mai impune să mai amintim aici și faptul că după anul 1937 se produc schimbări esențiale și în rîndul proprietății mijlocii (25—50 ha) în sensul sporirii numărului acestora și, în mod firesc, a suprafețelor de pămînt pe care le dețineau. Așa se face că în anul 1941 numărul acestora ajunge la 5.812 și ocupau o suprafață de 87.180 hectare (ceea ce reprezintă 18,6% din suprafața arabilă a județului, față de 19% ale marilor proprietăți și numai 62,4% ale micii proprietăți). Deci ceea ce preconizau mulți istorici și economiști ai vremii, adică pulverizarea micii proprietăți în defavoarea burgheziei satelor (chiaburimea), se întîmplează¹¹.

Regimul de muncă în agricultură. Conjunctura postbelică caracterizată prin efectele distrugerilor provocate de război, a înfrânt evoluția contradicției dintre resturile feudale și dezvoltarea generală capitalistă a țării, în primul rînd prin aceea că a îngreunat funcționarea sistemului muncii în dijmă, întrucît acest sistem se baza pe inventarul aflat în posesia țăranilor. Ori, este îndeobște știut că datorită politicii spoliatoare practică de autoritățile de ocupație, gospodăria țărănească fusese lipsită, în primul rînd de vitele de muncă, rechiziționate în folosul armatelor germane. De altfel, ziarele vremii recunoșteau că, în urma împrejurărilor create de război, țăranii refuzau să muncească în dijmă, fiind mai avantajos pentru ei să lucreze pămîntul propriu, să facă cărăușie, să transporte lemne¹².

În acest sens este elocventă aprecierea făcută de prefectul județului Ialomița asupra modului în care s-au realizat învoielile agricole pe anul 1919: „În primăvară s-au încheiat contracte agricole mai mult pentru muncă decît pentru arendări de pămînturi, fie în dijmă, fie în bani, fiindcă țăranii nu au avut nevoie de pămînt folosindu-se de cel expropriat”¹³.

Dar pentru pămîntul expropriat și pe care-l foloseau țăranii aceștia erau obligați să plătească fostului proprietar o arendă în bani. De regulă, pentru faptul că cele care luau în primire pămînturile expropriate erau obștile satești, tot ele plăteau și arenda. De fapt nu era altceva decît expresia elocventă a menținerii în agricultură a unor rămășițe feudale. Prețul arendei se plătea diferențiat în funcție de rentabilitatea terenurilor închiriate. Județul Ialomița fusese împărțit în două regiuni agricole. Pentru regiunea I-a se plătea o arendă de 62 lei pentru hectarul de cultură, 90 lei pentru hectarul de fineață superioară, 60 de lei pentru hectarul de teren „bine erbat” și 48 de lei pentru hectarul de teren „erbat în primul an de cultură”¹⁴.

Trebule însă remarcat că în afara prețului de arendă pentru terenul cultivabil se percepea pe mai departe dijma în produse. Reglementările vremii prevedeau în acest sens că, „dijma cea mai ridicată ce poate lua proprietarul sau arendașul este: pentru grâu una și una, pentru ovăz, orz și celelalte păloase 2 din 5, adică două va lua proprietarul sau arendașul și 3 țăranul. Pentru porumb și fasole una și una, pentru porumb dijma se înțelegea din știuleți căci dacă e din coceni atunci e una din trel”¹⁵.

Cu toate că dijma se mai menținea în acești primi ani postbelici, se înregistrează la țărănime o tendință de a impune transformarea rentei în produse în rentă în bani, în condițiile în care prețul forței de muncă și cel al produselor agricole înregistrase creșteri considerabile¹⁶.

De fapt proprietarii și arendașii se vedeau nevoiți să accepte condițiile cerute de țăranii, întrucît și așa le rămînea o mare parte din moșii nelucrate. Iată, de exemplu, din totalul suprafeței expropriate în județul Ialomița, în anul 1919, de 300.226 hectare, obștile țărănești au arendat și folosit numai 169.441 ha, „restul pînă la suma de 300.226 hectare au rămas necultivate” după cum afirmă o sursă contemporană¹⁷.

Reforma agrară din 1921, prin faptul că a prevăzut despăgubirea proprietarilor pentru loturile expropriate, a oferit moșierilor mijloace materiale pentru achiziționarea de mașini și unelte agricole, lucru evident și în cazul citorva moșieri din județul Ialomița (N. N. Seceleanu, Aurel Pană, Ion Cămărășescu, ș.a.) care căutau ca pe această cale să poată obține producții sporite din a căror vînzare să recupereze pierderile cauzate de expropriere¹⁸.

Folosirea pe scară largă a mașinilor și Intensificarea muncilor agricole pe moșiile marilor latifundiarilor, au determinat apariția, pe scară din ce în ce mai largă, a muncii salariate, recrutată, de regulă, din rîndul țăranilor fără de pămînt sau a celor cu pămînt puțin.

În situația județului Ialomița constatăm prezența și a unor muncitori salariați, veniți din zonele submontane sau din Basarabia (vezi cazul moșiei de la Dîlga unde mecanicii care conduceau tractoarele erau toți basarabeni)¹⁹.

O situație a muncitorilor angajați din alte județe, în toamna anului 1931, pe moșiile din județul Ialomița, demonstrează larga răspîndire ce o avea aici munca salariată. Astfel, la Frățilești, Aurel Pană avea 395 muncitori agricoli, N. Seceleanu, la ferma Mărculești, 267; moșia Bordușani Mici—Lătenl era cultivată de un arendaș, care folosea 110 muncitori, Ion Cămărășescu avea la muncă pe terenurile sale peste 300 de muncitori agricoli, și exemplele pot continua. De altfel aceeași statistică ne indică faptul că în întreg județul lucrau în jur de 3 000 muncitori agricoli, cel mai mulți din ei proveniți din alte zone și care pe timpul iernii se retrăgeau la locurile lor de baștină²⁰.

Cu toate că împroprietărirea a creat condiții favorabile reducerii învoielilor, contribuind la ridicarea standardului de viață a familiei țărănești, sistemul muncii în dijmă, sub forma celor trei feluri de rentă (în bani, în muncă, în produse) a continuat să persiste, de obicei el fiind folosit de proprietarii mijlocii. De asemenea, documentele vremii atestă că și micii proprietari procedau la arendarea unei părți din terenul lor²¹.

Practica arendării terenurilor o întâlnim în mod deosebit pe moșiile mari și mai ales sub forma dijmii în produse, după cum reiese și dintr-o sursă contemporană: „Proprietățile de peste 50 ha sînt lucrate de obicei în regie, dîndu-se însă în dijmă unele porțiuni, pentru cultura porumbului și a fasolei în scopul atragerii muncitorilor”²².

Referitor la arendarea pămîntului de către țărani Ialomițeni, aceeași sursă menționa: „Țăranii își lucrează de obicei pămînturile lor. Numai 4—5%, din întinderea pămîntului țărănesc este arendat pe un an, și anume pămînturile văduvelor de război, orășenilor și sătenilor care nu au inventar agricol”²³.

Cei care luau pămînturile în dijmă erau sătenii cu pămînt puțin sau fără de pămînt. În anul 1935 în județ se găseau circa 2% din totalul gospodăriilor rurale fără de pămînt (totalul familiilor țărănești se ridica la aproximativ 80.000. Rezultă deci că 1.600 familii nu aveau pămînt, adică în jur de 8 000 locuitori erau complet lipsiți de posibilități de trai), iar alte 20% posedau pămînt sub 5 hectare²⁴.

Statisticile vremii ne permit să stabilim și prețul pe care moșierii și arendașii îl plăteau muncitorilor agricoli sezonieri aduși în județ pentru prășitul și culesul porumbului, precum și pentru recoltatul și trieratul păioaselor. Astfel ziua de muncă cu palmele la toate muncile (semănat, prășit, secerat, trierat, cules, cărat) se plătea, în anul 1938, după cum urmează: 25—35 lei bărbații, 20—25 lei femeile; 15—25 lei copiii. Țăranii dijmași plătiți în bani, primeau pentru munca lor prețuri ce nu puteau coborî sub o anumită limită stabilită de Comisiunea județeană de învoieli agricole, instituită în conformitate cu Legea pentru încurajarea agriculturii, din anul 1937²⁵.

În conformitate cu legea amintită, în anul 1938 în întreg județul s-au încheiat următoarele categorii de contracte de învoieli agricole:²⁶ a) pentru arendare de pămînturi în bani; b) pentru arendare de pămînturi în dijmă; c) pentru arendare prin care muncitorii se obligă a lucra cu ziua diferite munci agricole.

În cadrul învoielilor, o mulțime de clauze diferențiau un contract de altul, conferindu-le sarcini mai mult sau mai puțin împovățitoare, după natura acestora. Prin obligațiile pe care le conțineau, aceste învoieli au constituit cea mai grea formă de exploatare a țăranilor în sistemul muncii în dijmă.

Situația țăranilor era agravată, pe de altă parte, de condițiile în care se încheiau contractele de învoieli sau de modul cum proprietarii și arendașii pretindeau îndeplinirea clauzelor. În multe localități ale județului se mai practica încă sistemul învoielilor prin

înțelegeri verbale, cu toate că instrucțiunile organelor de resort interziceau astfel de învoieli²⁷.

În concluzie putem aprecia, însușindu-ne ideea istoricului D. Șandru, că „Persistența resturilor relațiilor de producție semilobăgești în agricultura României (implicit în cea a județului Ialomița — nota noastră) a fost rezultatul unui ansamblu de cauze, între care rolul cel mai important l-a avut modul cum s-a realizat reforma agrară, care n-a lichidat moșierimea ca clasă și care a creat în același timp, numeroase gospodării înzestrate cu suprafețe mici de pământ, neviabile și incapabile de a asigura întreținerea familiei țărănești de pe lotul de împroprietărire”²⁸.

NOTE

1. V. Liveanu, M. Rusenescu, ș. a. *Relații agrare și mișcări țărănești în România 1907—1921*. Ed. științifică și enciclopedică, București, 1968, p. 18.
2. *Agricultura și repartizarea pământului cultivat în 1913*. București 1914, p. 44—45.
3. Gh. Drăghici. *Administrația județului Ialomița pe anul 1919*. Călărași, 1919, p. 12.
4. C. Tudor și A. Vlădăreanu, *Județul Ialomița — File de istorie*, Slobozia, 1979, p. 69.
5. *Problema agrară*, Ed. Cartea Românească, București, 1946, p. 89.
6. Ioan Mihăilescu, *Monografia economică a județului Ialomița 1933—1938*, f. 9 (în mss. la Arh. St. Călărași).
7. Arh. -St. Ialomița, fond Camera Agricolă Ialomița, Dosar 23/1928, f. 27—31.
8. *Ibidem*, Dosar 18/1928, f. 6—18.
9. D. Șandru, *Reforma agrară din 1921, în România*, Ed. Acad. R.S.R., București, 1975, p. 264.
10. Ioan Mihăilescu, *op. cit.*, f. 9.
11. C. Tudor și A. Vlădăreanu, *op. cit.*, p. 70.
12. Cf. V. Liveanu și M. Rusenescu, *op. cit.*,

p. 302.

13. Gh. Drăghici, *op. cit.*, p. 13.

14. *Ibidem*, p. 14.

15. *Ibidem*.

16. D. Sandru, *op. cit.*, p. 285.

17. Gh. Drăghici, *op. cit.*, p. 12.

18. Arh. St. Ialomița, fond Camera Agricolă Ialomița, Dosar 17/1928, f. 36; vezi și D. Sandru, *op. cit.*, p. 286.

19. A. D. Carabella, *Domeniul Dilga*, București 1938, p. 18

20. Arh. St. Ialomița, fond Camera Agricolă Ialomița, Dosar 42/1931 nepaginat; vezi și D. Sandru, *op. cit.*, p. 286—287.

21. D. Sandru, *op. cit.*, p. 289—290.

22. Ioan Mihăilescu, *op. cit.*, f. 10

23. *Ibidem*.

24. Arh. St. Ialomița, fond Prefectura județului Ialomița, Dosar 18/1935, f. 5—6.

25. Ioan Mihăilescu, *op. cit.*, f. 23.

26. vezi Arh. St. Ialomița, fond Camera Agricolă Ialomița, Dosar 22/1938.

27. *Ibidem*. Dosar 31/1935, f. 61.

28. D. Sandru, *op. cit.*, p. 299.

CONTRIBUTIONS TO THE (REGARDING THE) STUDYING OF THE STRUCTURE OF AGRICULTURAL PECULIARITIES AND OF THE WORKING CONDIT- IONS IN AGRICULTURE IN THE IALOMITZA DIST- RICT DURING THE INTER-WAR PERIOD

The author presents the evolution of agricultural peculiarities and of the working conditions in agriculture in the Ialomitza District after the takings over between 1919—1923 based on documents which prove that, although we witness these agricultural reforms, the number of collective farms having 1—25 ha has increased.

We also witness the consolidation of the large properties, especially the coming into force of a law encouraging the development of agriculture in 1937. This law allowed the merging of estates to form large landed properties (e.g. the Cainașanu Estate with 2,500 ha in 1938).

At the same time basic changes took place regarding the medium properties (20—50 ha), that is, their number increased. In 1941, 5812 — medium properties occupied 87,180 ha, meaning 18.6% of the tillable surface of the district, opposing

the 19% of the large properties and the only 62.4% of the small properties.

As regards the working conditions in agriculture, soon after World War II we pass over to the taking on lease. The money the people had to pay for the land taken on lease depended on the rentability of this land. Except for this money the people had to continue their part of metayage.

During this period we notice the existence of payed workers in the Ialomitza District who came from the region of Bassarabia and from submountainous regions.

The money the landlords and the lease-holders payed to these people who worked in agriculture couldn't be less than the limit established by the Board for Agricultural Problems, that is to say: 25—35 Lei for males, 20—25 Lei for females and 15—25 Lei for children.

BEITRÄGE ZUM STUDIUM DER STRUKTUR
LANDWIRTSCHAFTLICHER BESONDERHEITEN
UND DER ARBEITSBEDINGUNGEN IN DER LAND-
WIRTSCHAFT IM KREISE IALOMITZA WÄHREND
DER BEIDEN WELTKRIEGE

Der Autor stellt die landwirtschaftlichen Besonderheiten und die Arbeitsbedingungen in der Landwirtschaft des Kreises Ialomitza nach der Enteignung von 1919—1923 dar. Alle Daten sind zeitgemässen Dokumenten entnommen. Es stellt sich das Problem, dass, trotz landwirtschaftlicher Reform, die Zahl der Genossenschaften deren bearbeitete Oberfläche zwischen 1—25 Ha betrug, angestiegen war.

Wir bemerken gleichzeitig die Festigung der grossen Eigentümer, hauptsächlich die Beanstandung (Inkraftsetzung) eines Gesetzes die Entwicklung der Landwirtschaft betreffend. Das Gesetz trat in Kraft im Jahre 1937.

Das erwähnte Gesetz ermöglichte die Zusammenarbeit von Eigentümern welche grosse Güter bildeten (zB, das Cimaraşanu Gut mit 2.500 Ha im Jahre 1938).

Gleichzeitig veränderte sich das Statut der mittleren Eigentümer (25—50 Ha), d.h. ihre Zahl wuchs an. Im Jahre 1941 umfassten 5812 mittlere

Eigentümer 87.180 Ha, was soviel wie 18,6% der bearbeitungsmöglichen Oberfläche des Kreises bedeutete, im Gegensatz zu den 19% der grossen Eigentümer und der bloss 62,4% der kleinen Güter.

Was die Arbeitsbedingungen in der Landwirtschaft betrifft, bald nach dem ersten Weltkrieg, stieg man über zum Pachtgut. Das Geld das die Leute für das Pachtland zahlten hing meistens von der Wirtschaftlichkeit des jeweiligen Gebietes ab. Ausser diesen Summen mussten die Menschen ihren Anteil an Zinsen zahlen.

Während der gesamten Zeitspanne bemerken wir das Dasein bezahlter Arbeiter aus dem Gebiete Bessarabiens und aus untergebirglichen Gegenden.

Das Geld das die Gutseigentümer oder die Pächter den Arbeitern zahlten (auslegten) konnte nicht weniger sein als die Grenzsumme die vom Komitee für landwirtschaftliche Probleme festgesetzt worden war: 25—35 Lei für Männer, 20—25 Lei für Frauen und 15—25 Lei für Kinder.